

A VAJDASÁG 2000-IG TERJEDŐ HOSSZÚ TÁVÚ TERVÉHEZ KAPCSOLÓDÓ GONDOLATOK

A gazdaság gyors fejlődése az egész világon lényegesen kiterjesztette a tervezés ésszerű és optimális időbeli határát. Különösen fontos pedig hosszú távú tervezés egy olyan területen, mint a Vajdaság, ahol a lakosság termelőképessége és a kedvező gazdaságföldrajzi fekvés ellenére is huzamosabb időn át lassú volt a fejlődés üteme. Ennek következtében azt is felismertük már, hogy az ötéves tervidőszak túlhaladott tervezési szint. A társadalmi-gazdasági fejlődés szükségletei és a fejlődés befolyásolhatóságának állapota a tizenöt-húszéves terveket sürgeti.

Az ilyen hosszú távra irányuló tanulmányok tulajdonképpen olyan keretet képeznek, amelyen belül folynak ugyan rövidebb távú kutatások is, amelyek nagyobb mértékben befolyásolhatják a gazdasági és fejlesztési politikát.

Természetes, hogy a tervezés ilyen fejlődése új feladatokat tűz a társult munka dolgozói, elsősorban pedig a tervezők elé. Ez a feladat viszont bizonyos értelemben új ismereteket tételez fel, egyrészt a társadalom fejlődési lehetőségeivel és céljaival, a fejlődés iramával és irányával, másrészt a tervezés módszertanával és technológiájával kapcsolatosan.

1. A különböző gazdasági rendszerekben és különböző gazdasági szinten élő társadalmak tapasztalata azt bizonyítja, hogy a hosszú távú tervek kidolgozása hosszan tartó és bonyolult folyamat, és hogy az összes tervező alanyok egymás közötti összeköttetését és együttműködését feltételezi. Ez az együttműködés nálunk természetesen a tmasz-ok, az ágazatok, az újratermelési körök, a kamarák és egyéb közösségek; az öngazgató érdekközösségek, de a helyi közösségek, a községek és a társadalmi-politikai szervezetek együttműködését jelenti.

2. Szocialista öngazgató társadalmi-gazdasági rendszerünk olyan szintet ért el — a gazdaság és a tudomány társulásának további fejlődése, a termelőágazatok és a társadalmi szolgálatok együttműködése, valamint a szabad munkacsere alapján —, hogy számíthatunk a tervezés

elméletében és módszertanában tapasztalt lemaradása megszűnésére, és — pedig elsősorban a társult munka saját tervei és a közösen kialakított társadalmi terv módszertana kialakításában.

3. Önkéntelenül is felvetődik a kérdés, hogy tartományunk szakemberei eléggé fel vannak-e készülve ennek a „tiszta szakmunkának” az elvégzésére? Meg kell jegyezni, hogy a „magas szintű szaktudásig” még rögös lesz az út, azonban a tartomány szakemberei és tudósai, egyéb területeink szakembereivel szemben bizonyos előnyökkel bírnak.

A feladat jelentősége megkívánja, hogy kiterjünk a tervezéssel kapcsolatos kutatásokra is.

I. A KUTATÁSOK TÁRGYA ÉS TARTALMA

Első pillantásra úgy tűnik, hogy a kutatások tárgyát és tartalmát nem is nehéz meghatározni. A tervezés értelme és tartalma az öngazgató szocialista rendszerünknek és az általa felölelt társadalmi-gazdasági viszonyainknak természetes tartozéka: a jövedelemszerzés; a jövedelem társadalmi jellege; a társult munka keretében dolgozó emberek egymás közötti jövedelmezési viszonyai, valamint a munka- és eszköztársítás az újratermelési körökben és az egész társadalomban világosan igazolják ezt a tételt. Egy hosszú távú időszakban, mint amilyen a 2000. évig terjedő időszak, ezek a folyamatok teljesen ki fognak alakulni, és általuk a fejlődés távlata — de természetesen ezen távlat tervezése is — új irányt és gyorsabb iramot teremt magának.

Tartományunk hosszú távú tervének a következő munkaterületeket kellene feldolgoznia:

1. A felszabadulás óta eltelt időszak fejlődése, különös tekintettel az utóbbi évtizedre (1971—1980). Elsőrendű feladat, hogy a fejlődést tényleges tudományos elemzések alapján tekintsük át, melyek a fejlődés feltételeinek minden tényezőjét figyelembe veszik: természetes források, demográfiai erőink, gazdaságföldrajzi fekvésünk és azon komparatív előnyök, melyek ezekből a forrásokból származnak. Ide kell sorolni a már kiépített gazdasági kapacitásainkat, de azt a negatív tényezőt is, amely gazdaságunknak az elsődleges elosztásban való egyenlőtlen paritású helyzetéből ered.¹

Az elemzésnek alaposan kell foglalkoznia az említett források használata által elért eredményekkel, valamint azokkal az okokkal, melyek az elért eredményekhez vezettek és azokkal is, amelyek a források elégtelen kihasználását vonták maguk után.

Fejlődési színvonalunk elemzése a gazdaság, az élet- és társadalmi színvonal, valamint az öngazgatás fejlődési szintjét foglalja magában, tekintve, hogy ezek a további haladás előfeltételei.

2. A kutatásoknak egy nagyon fontos kérdésre kell határozott választ adniuk: Az eddigi fejlődési tényezők közül melyek voltak haszno-

sak és melyek nem? A kutatásoknak ennél fogva már a kezdő stádiumában fel kell ismerniük a jövőbeni fejlesztéspolitika célravezető irányát.

3. A Vajdaság SZAT gazdaság szerkezete és fejlődési szintje sajátos. Ezek a sajátosságok talajtani, környezeti, éghajlati, lakosságtömörülési, gravitációs és kontragravitációs, valamint gazdaságföldrajzi természetűek.

Az egyes területrészek gazdasági eredményei világosan bizonyítják, hogy ezek a sajátosságok a gazdasági fejlődés folyamatára és a fejlődési szintre, valamint az életszínvonalra is nagy hatással vannak. 1978-ban pl. tartományunk 44 községe közül 15 az átlagos fejenkénti nemzeti jövedelemnek csak a 10,49%-át valósította meg, pedig 16,89% lakosság lakott benne. Ez azt jelenti, hogy ezekben a községekben az átlagos fejenkénti nemzeti jövedelemnek csak a 62,10%-át tudták elérni.

A vajdasági községek részesedése a vajdasági egy főre eső nemzeti jövedelemátlagban

(Részesedés a Vajdaságban %)²

	60%-ig	60—70%	70—80%	80—100%	Átlag
1. A községek száma	3	12	10	8	11
2. A lakosság száma	4,50	12,39	16,41	21,73	46,29
3. Az ipar részesedése	1,64	3,48	11,07	15,87	67,98
4. A mezőgazdaság részesedése	5,41	17,35	17,95	20,41	36,28
5. Részesedés a nemzeti jöved.	2,51	7,98	12,15	15,92	58,68
6. 5:2 arány	0,5577	0,6441	0,7404	0,7326	1,2670
7. 5:3 arány	1,5305	2,2931	1,0411	1,0031	0,8626
8. 5:4 arány	0,4639	0,4599	0,6768	0,7777	1,6166

A községek névsora a fenti nagyságrend szerint:

I. 60%-ig	II. 60—70%-ig	III. 70—80%-ig	IV. 80—100%-ig	100%-on felül
1. Plandište	1. Zabalj	1. Versec		1. Újvidék
2. Kovin	2. Žitište	2. N. Crnja	1. Ruma	2. Pancsova
3. Alibunar	3. Opovo	3. Csóka	2. Szenttamás	3. Verbász
	4. Kovačica	4. Hódság	3. Apatin	4. Beočin
	5. Bács	5. Novi Bečej	4. Kanizsa	5. Zenta
	6. Titel	6. St. Pazova	5. Ada	6. Zrenjanin
	7. Pećinci	7. Temerin	6. Zombor	7. Szabadka
	8. Ūrög	8. Šid	7. Sr. Mitrovica	8. Topolya
	9. Kishegyes	9. Törökkanizsa		9. Kikinda
	10. Fehértemplom	10. Indjija		10. Kula
	11. B. Petrovac			11. Becse
	12. Sečanj			

A regionális kutatások célja tehát, hogy a hosszú távú terv legalább csökkentse ezeket a nagy községenkénti különbségeket.

4. Tüzetes elemzést kívánnak és érdemelnek a tartomány sajátos gaz-

daságszerkezeti aránytalanságai, amelyek nagyban akadályozták az eddigi fejlődést. Az elemzésnek elsősorban a propulzív gazdasági aktivitásokra kellene irányulnia, mivel ezek kihatnak a többi gazdasági ágazat és az egész gazdaság, valamint a gazdaságon kívüli társadalmi tevékenységek fejlődésére is.

A szerkezeti kérdések elemzésénél azonnal felmerül az iparosodás meggyorsításának kérdése, hisz tartományunk objektív lehetőségei a jövőben is az élelmiszer-termelésnek biztosíthatnak távlatot.

5. Az integrációs folyamatok, a munka- és eszköztársítások nagy gondot és körültekintést igényelnek. Az elemzésnek rá kell mutatnia, hogy ez a folyamat egyúttal az árupiac elemi törvényességei hatalomba kerítésének is a folyamata, illetve az érték-elméletnek a mi társadalmi-gazdasági rendszerünkben kialakuló sajátos jellegének kialakulása is.

6. A tartomány (gazdaságföldrajzi helyzete) külkereskedelmi ténykedése és a nemzetközi munkamegosztásban való részvétele szintén elsőrendű fontosságú kérdés. A tartomány részesedése az ország külkereskedelmi tevékenységében, valamint megfelelő kooperációs szerződések megkötésében; a tudástranzfer aktív és passzív kihasználásában, természetesen nagymértékben hathat a fejlődés iramára és irányára. Ennek a részesedésnek növelése a fejlett és a fejlődő országokkal egyaránt jelentős.

7. Ha a Vajdaság eddigi fejlődését tanulmányozzuk és a fejlődés iramának és irányának okát keressük, nagy figyelmet kell fordítani a társadalmi beruházások területi viszonyaira is. Az elvitathatatlan depreszív fejlődés egyik oka ugyanis a beruházások viszonylagos lemaradására vezethető vissza. Az egy főre eső bruttó beruházások ugyanis az egész elmúlt időszakban az országos fejenkénti beruházással szemben több mint 10%-os lemaradást mutatnak. Ezek a beruházások ugyanis a felszabadulás óta eltelt időszakban, valamint annak egyes részeiben a következő képet mutatják:

Az egy főre eső bruttó beruházás összege a JSZSZK-ban és Vajdaság SZAT-ban 1947—1973-ig^a

á (dinár, 1966-os árak)

Időszak	JSZSZK	VSZAT	JSZSZK — 100,00
1947—1968 összesen	18 508,2	16 232,6	87,69
évi átlag	841,3	737,8	87,69
1947—1959 összesen	8 042,5	4 838,0	60,15
évi átlag	618,6	372,1	60,15
1960—1968 összesen	10 462,5	11 394,6	108,91
évi átlag	1 162,8	1 266,0	108,91
1969—1975 összesen	16 804,0	15 275,0	95,23
évi átlag	2 400,57	2 182,0	89,09
1947—1975-ig összesen	35 312,2	31 505,6	89,22
évi átlag az egész periódusra	1 217,66	1 086,41	89,29

A táblázat elemzésénél meg kell jegyezni, hogy a beruházásokat lakosokra (fejenként) számítjuk ki, tekintve, hogy ez a területi összehasonlításoknál helyesebb képet mutat. A gazdasági fejlődés szempontjából azonban még érdekesebb lenne az összehasonlítás foglalkoztatottanként, mert jobban kidomborítaná a lemaradást. Tartományunk ugyanis az 1971-es népszámlálás szerint az ország lakosságának 9,5%-át, a foglalkoztatottnak azonban a 10,3%-át képezi.

8. Az összes eddigi gazdasági elemzések és ennek következtében a társadalmi tervek is mellőzték a mikroregionális szemléletet. Ez vonatkozik a Vajdaság községeire, helységeire és helyi közösségeire is. Öngazgató társadalmi rendszerünk fejlődésének mai fokán ezeknek a kérdéseknek nagyobb fontosságot kell tulajdonítani. A községközi területfejlesztési aránytalanságok miatt az egész terület fejlődési lehetősége csökken.⁴

9. Itt hívjuk fel a figyelmet a határ menti területek egyenlőtlen helyzetére is, amely a korábbi évek hibás gazdaságpolitikájának maradványa. A tartomány 44 községéből 12 a határövezetben van és ezek települései közül 47 közvetlenül a határok mentén. Ezek a települések átlagosan 44,04 km² területet foglalnak el, de lakosságsűrűségük mindössze 60 lakos/km². 1953—1975-ig a 47 településből csak kettő nem mutat jelentékeny lakosságcsökkenést, ami természetesen gazdaságpolitikai szempontból — de általános politikai szempontból is — nagy gondot okoz.

Határ menti területekről lévén szó ki kell térni a kishatárforgalom fejlődésére. Az elkövetkezőkben erre a forgalomra sokkal nagyobb gondot kell fordítani. Az eddigi kishatárforgalom a magyar és a román határ mentén történt, de lehetőségei nincsenek kihasználva.

II. TERMÉSZETES FORRÁSOK, GAZDASÁGFÖLDRAJZI FEKVÉS ÉS A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS EGYÉB TÉNYEZŐI

Tudvalevő, hogy az ésszerű gazdálkodásnak, tehát a gazdasági és társadalmi fejlődésnek is, a dolgozók céltudatos munkája mellett, a természeti források, azok a komparatív előnyök, melyek a gazdaságföldrajzi helyzetből erednek, valamint a gazdaságszerkezet és a már megteremtett termelőerők ésszerű kihasználása a legfőbb biztosítéka. Ez arra kötelez bennünket, hogy a hosszú távra szóló gazdasági-társadalmi terv előkészítésénél ezekre a tényezőkre különös gondot viseljünk.

1. A Vajdaság alapvető természeti forrása a jövőben is a jó minőségű termőföld lesz. Ezzel kapcsolatosan pedig a következő feladatok állnak előttünk:

— A talajtani és környezeti, valamint az éghajlati viszonyok megállapítása, majd munkamegosztásunk és feladataink meghatározásakor ennek figyelembevétele. Ebből a szempontból különösen érdekes kimutatni, hogy földterületeink és klimatikus viszonyaink alapján milyen

változást kell keresztülvinni, hogy az egyes területeken a talajtani tulajdonságoknak leginkább megfelelő terméket termesszék, vagy a Duna—Tisza—Duna-csatorna vízrendszerének pl. hatalmas mezőgazdaság-fejlesztési lehetőségei vannak, de eddig még nem használtuk ki.

— Bár nem tartozik közvetlenül a természeti forrásokhoz, de nagyon lényeges a földművesek társulása. Az elemzésnek ki kell vizsgálnia, hogy mi fékezi ezt a folyamatot.

2. A tartomány egyéb természeti kincseinek, mint pl. a kőolaj és a földgáz kiaknázása úgyszintén nem hanyagolható el. Az eddigi tapasztalatok szerint a kőolajtermelés egyik jelentős előrehajtó gazdasági águnk, de nagyban terheli a külkereskedelmi mérleget, mert a feldolgozó kapacitásokat nem lehet a saját termésű alapanyaggal kihasználni. A feldolgozott nyersanyag nagy részét pedig az ország többi területei használják fel. Ezt a tényt nem szabad szem elől téveszteni, ha a tartomány külkereskedelmi mérlegét vizsgáljuk.

— Az eddigi kutatások szerint tartományunk termálvizekben is gazdag. Felfedésük és használatuk elsősorban az energiaválságot enyhítheti, de jelentékenyek a turisztikában és a gyógyászatban is.

— Az utóbbi évek egyéb ásványlelőhelyekre, elsősorban energetikai anyagokat tartalmazó helyekre utalnak. Ezeknek feltárása is a tartomány fejlődési lehetőségeit gyarapítja.

3. Vajdaságnak tehát előnyös gazdaságföldrajzi helyzete van. Európa legfontosabb útvonalai (közút, vasút) haladnak rajta keresztül, s 358 km hosszúságban itt folyik a Duna is. Jelentősége a Rajna—Majna—Duna-csatorna kiépítésével ugyancsak gyarapodik, s növeli a Vajdaság gazdasági lehetőségeit. Ebből a szempontból a Tisza is olyan nemzetközi összekötővonal, melynek jelentősége növekszik.

— Az összesen 7413 km közúti úthálózatból (2,57 km út négyzetkilométerenként) 55,7% korszerű és ebből 1047 km magisztrális útvonal.

— A 847 km hajózható folyami út és a hajózható csatornák is jelentős fejlődési forrást képeznek.

— A Vajdaság vasútvonalainak hossza Európa legfejlettebb országainak vasútvonalával vetekedhet. 100 km² területre 8,1 km vasútvonal, illetve 10 000 lakosra 8,7 km vasútvonal jut. Ennél sűrűbb vasúthálózatral csak a két Németország és Magyarország rendelkezik.⁵

A vasút villamosítása és korszerűsítése már megkezdődött. Itt különösen a Szabadka—Zombor—Gombos vasútvonalat kell megemlíteni, melynek korszerűsítése a tartomány közlekedése és egész fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen.

III. TERMELŐERŐK ÉS GAZDASÁGSTRUKTÚRA

1. Ha a tartomány fejlettségi szintjét akarjuk áttekinteni, akkor vizsgáljuk a fejenkénti társadalmi termék adatait: 1975-ben pl. Vajdaság 1725 USA \$-nyi fejenkénti összterméket valósított meg, országunk 1480

\$-os össztermékével szemben, illetve az átlag 116,55%-át. Hogy teljesebb képet kapjunk tartományunk és országunk helyéről, vizsgáljuk meg más országok viszonylatában:

*A társadalmi össztermék Jugoszláviában, Vajdaságban és más országokban**

Ország	Társadalmi össztermék		
	USA \$ fejenként	JSZSZK — 100	Vajdaság — 100
Jugoszlávia	1 480	100,00	85,80
Vajdaság	1 725	116,55	100,00
USA	7 000	477,08	409,28
Ausztria	4 720	318,99	273,62
Belgium	6 070	410,14	361,81
Bulgária	2 040	137,84	118,26
Csehszlovákia	3 710	250,68	215,07
Dánia	6 920	467,50	401,16
Franciaország	5 760	389,19	333,91
Görögország	2 360	159,46	136,81
Hollandia	5 590	377,70	324,06
Olaszország	2 940	198,65	170,43
Svájc	8 050	543,92	466,67
Svédország	7 880	532,43	456,81
Magyarország	2 480	167,57	143,77
NDK	4 230	285,81	245,22
NSZK	6 610	446,62	383,19
Szovjetunió	2 620	177,03	151,88
Románia	1 300	87,84	59,71

A fenti adatokból kitűnik, hogy tartományunk az USA fejenkénti termékének csak 24,6%-át, Belgiuménak 28,4%-át, Olaszországénak 58%-át, Magyarországénak pedig 69,6%-át teremti meg. A következő húsz év alatt ezeket a különbségeket feltétlenül csökkenteni kell. Az eddigi kutatási lehetőségek szerint a kétezredik esztendőben az USA-hoz képest is túl kell haladni az 50%-ot.⁷

2. A tartomány gazdaságának elemzésekor tehát különös gondot kell fordítani a gazdaság szerkezeti problémákra. Gazdaság szerkezetünk sajátossága ugyanis jelentős mértékben befolyásolta fejlődési lehetőségeinket mind a két háború közötti időszakban — az uralkodó osztály kifejezetten hátrányos politikája miatt —, mind pedig a felszabadulás után. A tartomány össztermék-részesedése ugyanis 1951 után kifejezetten lassú, de csökkenő irányzatot mutat, ami természetesen felhívja a figyelmet a tartomány általános depressziós fejlődésére.

A Vajdaság SZAT társadalmi termékének részesedése szektorok szerint a JSZSZK társadalmi termékében 1947—1977-ig^a

Év	gazdaság	á g a z a t o k		
		primáris	szekundáris	terciáris
1947	13,2	18,9	6,6	8,6
1948	13,4	19,8	6,3	9,1
1949	12,4	19,2	6,0	7,4
1950	10,6	16,4	5,7	8,1
1951	13,0	19,2	6,3	8,4
1952	10,4	15,2	5,8	8,1
1953	12,8	18,9	6,4	7,9
1954	11,8	18,5	6,1	8,2
1955	11,7	17,8	6,2	7,9
1956	11,1	17,3	6,3	8,6
1957	12,5	18,9	6,7	9,1
1958	11,3	17,6	6,5	8,8
1959	13,0	20,7	6,8	8,6
1960	12,2	20,4	7,0	8,6
1961	10,8	17,9	6,6	8,0
1962	11,5	20,0	6,8	8,1
1963	11,6	20,4	7,1	8,3
1964	11,4	20,4	7,1	8,4
1965	10,9	19,4	7,4	8,5
1966	11,5	20,2	7,6	8,5
1967	11,2	20,2	7,2	8,5
1968	10,6	19,1	7,1	8,2
1969	10,7	19,8	7,0	8,3
1970	10,5	18,9	7,0	7,5
1971	10,8	18,7	9,2	7,8
1972	10,6	18,7	9,1	8,5
1973	10,7	18,6	8,6	9,3
1974	10,8	19,1	9,2	8,7
1975	10,7	18,7	9,3	8,7
1976	10,7	19,0	9,1	8,9
1977	10,8	19,9	9,2	9,3

A harmincéves időszak folyamán, de különösen az 1970—1977-ig terjedő időszakban a szekundáris szektor (a gyáripar és az építőipar) nagyban megnövelte részesedését az ország szekundáris termelésében. A primáris szektor viszont (a mezőgazdaság, erdészet és vízgazdálkodás) háttározott pangást mutat részesedésének fejlődésében.

2.1. Az élelemtermelés ilyen helyzete a nemzeti jövedelem egy részének átömlesztéséhez vezet a tartományból az ország többi részébe, mivel a Vajdaság mezőgazdaságának árutermelése nagyobb, mint a többi területé. A számítások azt mutatják, hogy 1952—69-ig a mezőgazdaságból (az 1966-os árakon számítva) 6000 milliárd régi dinár jövedelem ömlött át egyéb gazdasági ágazatokba. Valószínű, hogy 1952 előtt az átömlesztés még sokkal nagyobb volt. Hozzávetőleges számítások szerint ebben a 18 éves időszakban, a fent említett átömlesztés keretében, a Szerb Szocialista Köztársaságból 760 milliárd dinár nemzeti jövedelem ömlött át más országrészekbe. „Figyelembe véve a Vajdaság mezőgaz-

dasága szerkezetét és árutermelési képességét, okkal tételezhető fel, hogy ez az összeg majdnem teljesen a Vajdaság terhére esik.”⁹

2.2. A Vajdaság minden bizonnyal országunk egyik legrégebbi ipari tömörülése. Ebből következik, hogy elérte a termelőerők fejlettségének bizonyos fokát. Az említett időszakban mégis elégtelen fejlődést mutatott az általános fejlődéssel szemben, amint ezt a következő adatok is bizonyítják.¹⁰

	1947	1953	1968	1975	1980	1985
A tartomány részesedése az ország társadalmi termékében %	10,5	10,0	11,8	11,4	10,9	10,2
a lakosságban %	10,6	10,2	9,6	9,2	9,0	8,8
a fejenkénti társadalmi termék JSZSZK — 100,0	110,0	112,0	122,0	123,0	121,0	117,0

A tervezett értékek helyességét bizonyítja az 1977-ben elért eredmény, mely a következő képet mutatja:

A Vajdaság részesedése a társadalmi termékben . . .	10,73%
A Vajdaság részesedése az ország lakosságában . . .	9,15%
A fejenkénti termék aránya az országéhoz mérten . . .	117,26%

3. Hogy milyen mértékben nyújt az ilyen fejlődési folyamat, főleg pedig az utóbbi tíz év fejlődése lehetőséget tartományunknak az aránytalanságok túlhaladására, az természetesen a hosszú távú tervet megelőző kutatások feladata. Eközben azonban a következőket kell szem előtt tartani:

A termelőkapacitások eddigi fejlődését és színvonalát, valamint az iparosodás tényleges szintjét — ha az iparosodás fogalma alatt nemcsak a gyáripar részesedését, hanem az egész gazdaság ipari szervezését és technikai szintjét értjük — csak részben fejezi ki az, hogy a társadalmi szektor dolgozónkénti állóeszköze 148 000 dinár (1975-ben). A gyáripar az összesen 57,2 milliárd dinárnyi állóeszköz 47,0%-át teszi ki. Az állóeszközök ilyen színvonala csak szűkebb Szerbia dolgozóinál (dolgozónként 142 000 din.) és a macedón dolgozóknál (130 000 din. értékű állóeszköznél) több, mint ami természetesen befolyásolja a fejlődés lehetőségeit általában.¹¹ Az ilyen állóeszköz-ellátottság természetesen a technológia korszerűségét is mutatja, különösen ha figyelembe vesszük a már bemutatott beruházási lemaradást is.

A hosszú távú tervben határozottan meg kell állapítani az állóeszköz-befektetések és a foglalkoztatottság növekedésének társadalmilag célszerű arányát, mint a gazdaságpolitika egyik fontos kérdését. Az egyes ágazatok tőkeintenzitása és mások munkaintenzitása nagyon jelentős kérdés a társadalmi fejlesztésre irányuló beruházások elhelyezése szempontjából, de korántsem az egyedüli döntő tényező, mert a társadalmi

termelés elsőrendű feladata a szükségletek kielégítése, nem pedig a foglalkoztatottkénti társadalmi termék értékbeli nagysága.

Az ipari termelés technikai-technológiai színvonalát szintén csak részben és csak az ágazatok közötti különbségeket figyelembe véve fejezi ki az állóeszközök automatikai színvonala.

Ha ugyanis összehasonlítjuk a vajdasági gyáripár átlagos automatikai színvonalát a szlovéniaival, akkor első pillantásra úgy tűnik, hogy tartományunké magasabb, de ez csak élelemtermelésnek (malmok és hasonló üzemek) és részben a vegyipar nagyobb részesedésének tudható be.

A munkaeszközök automatizációjának foka a Vajdaság iparában 1972. és 1975. években

	Index		Index		Index		
	1972	1975	1975 1969	1975 1972	1977 1972	1977 1975	
Kézi meghajtású gépek és mechanizált kéziszerszámok	2,8	3,2	94,12	114,28	3,3	117,50	102,81
Kézi kiszolgálású gépek	30,5	28,8	85,97	94,42	29,8	97,67	103,43
Félautomaták	32,5	36,3	177,07	111,60	28,6	88,15	78,92
Ciklusos és reflexes automaták	11,6	12,8	121,80	110,38	27,6	238,36	116,01
Automatikus gépsorok	15,3	13,8	54,76	90,19	5,1	36,38	40,29
Gépsorrendszerek	0,1	0,1	500,80	100,00	0,3	300,00	300,00
Automatikus termékmozgató kombinátok	7,2	5,0	74,63	69,44	4,8	66,11	95,20

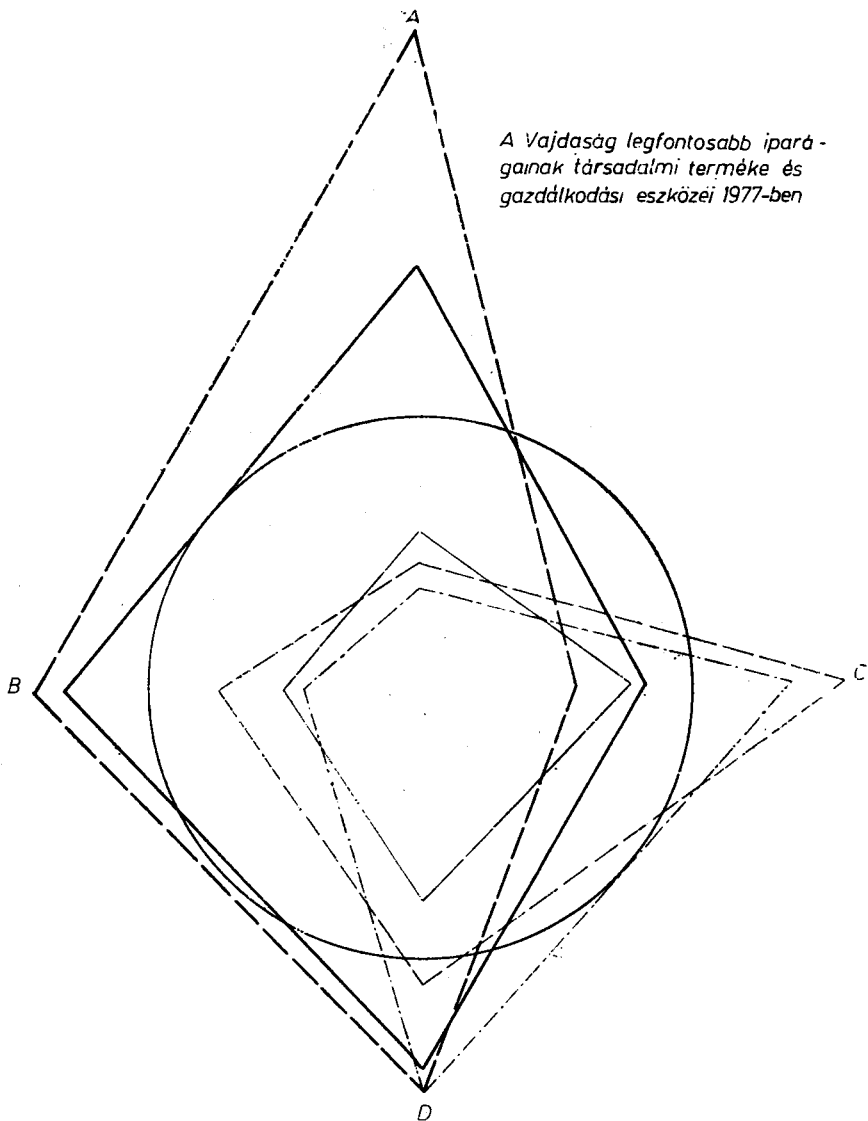
A fenti adatokból kitűnik, hogy a tartományunk iparában használt állóeszközöket 1972-ben 32,5% félautomata; 34,2% pedig automata, automatikus gépblokk, blokkrendszerek és automatikus termelő- és mozgató létesítmények képezik. 1975-ben ezek az arányok 37,8%-ot, illetve 28,6%-ot mutattak.

Hogy a fenti adatokat még jobban kifejezzük, a mellékelt ábrán bemutatjuk a tartomány legfontosabb iparágainak viszonyát az ipar átlagához, a foglalkoztatottként használt gazdálkodási eszközök, a társadalmi termék és a 100 dinár gazdálkodási eszközzel elért társadalmi termék szempontjából, valamint a társadalmi produktivitás indexét az 1977/1975-ös időszakra.

Ahhoz, hogy milyen mértékben kell a foglalkoztatás növelésének és az állóeszköz-befektetésnek a társadalom céljaira hatnia, nagyon fontos a fenti képen az egyes ágazatok keretén belül kielemezni az adatok egymás közti hatóerejét.

3.1. Ugyancsak gazdaságszerkezeti probléma, hogy a tartomány gazdasága nem eléggé összehangolt, a gazdasági tevékenységek nem egészítik ki egymást. Ez elsősorban a primáris és a feldolgozó tevékenységek egymáshoz való viszonyában mutatkozik meg, ami által az elsődleges termelés termékeit nem tudjuk feldolgozni, viszont feldolgozó iparunk a tartományon kívülről és külföldről szerzi be a nyersanyagot.

Megkülönböztetett figyelmet kell szentelni ezenkívül a mezőgazda-

A Vajdaság legfontosabb iparágainak társadalmi terméke és gazdálkodási eszközei 1977-ben

LEGENDA:

(gyárípar = 100,00%)

Jelmagyarázat	á g a z a t o k				
	fémipar	elektro- ipar	vegy- ipar	textil- ipar	élelmiszer- ipar
A. Eszközhasználat /dolgozó	57,34	45,86	246,74	44,42	156,66
B. Társ. termék/dolgozó	51,71	73,97	140,37	58,02	131,11
C. Társ. termék 100 din. eszközre	76,88	154,95	56,62	136,18	84,14
D. Társ. termékindex 1977/1975	79,63	108,79	148,57	150,95	144,72

sági munkaerő-transzfer következményeinek, mivel a termelőerők fejlődése, valamint a népesedés és a népesedésátalakulás között alapvető összefüggések vannak.¹² Ennek a kérdésnek viszont nagy a jelentősége a beruházás ésszerű irányítása szempontjából. A mezőgazdaságból — a gépesítés, valamint a szocialista átalakulás következtében — felszabaduló munkaerő foglalkoztatása pl. sok problémát vet fel: átképzés, új munkahelyek nyitása stb. Ez pedig befolyásolja a már említett dilemmát, a munkaerő-intenzív és eszközintenzív beruházások arányát.

4. Az eddig végzett kutatások fényt derítettek-e arra, hogy a kiemelt termelési ágazatok: a kőolajtermelés és -feldolgozás, a villamos- és vegyipar, a fémfeldolgozás, az élelemtermelés és az épületanyag-gyártás fellendítése megfelel-e a tartomány gazdasági lehetőségeinek az elkövetkező két évtizedben? Ezekhez azonban még csatolni kellene az építőipar és a közlekedés fejlesztését, mivel ez a tevékenység egyike a legserkentőbb gazdasági ágazatoknak, és mivel gazdaságföldrajzi fekvésünk előnyeinek a kihasználására is alkalmat adna.

5. Nem véletlen, hogy csak most említjük: milyen nagy jelentősége van a lakosságszaporulatnak, az aktív dolgozók életkorának, valamint a foglalkozás és képesítés szerinti összetételnek a hosszú távú terv előkészítésében. Ennek a kérdésnek a tanulmányozásához nagymértékben hozzájárulnak az 1981. évi népszámlálás adatai.

Ezen kutatások természetesen meg kell hogy előzzék a gazdaságstruktúra fejlődésének és változásának kutatását. A földművelőlakosság munkaerő-transzfer gyorsasága és iránya, amelyről már szó volt az előbbieken, ebből a szempontból is jelentős szerepet játszik.

6. Ugyancsak nem véletlen, hogy most kerül sor a szolgáltatások fejlesztésének vizsgálatára. Ezen tevékenységek összehangolása a termelés szükségleteivel és fejlődésével tulajdonképpen a legfontosabb követelmény a szabad munkacsere teljes mértékű kifejlődése szempontjából. Hozzásegít, hogy tényleg a dolgozók irányítsák az egész társadalmi újratermelést.

7. A felsorolt általános problémák mellett jelentkeznek még sajátosságok is.¹⁴

— Eddigi fejtegetéseinkben már érintettük az infrastruktúrát, illetve inkább csak a közlekedést. Elvitathatatlan azonban, hogy a településen belüli infrastruktúrának is nagy szerepe van az általános fejlődésben. A környezetvédelem ugyancsak egyre nagyobb jelentőséggel bír, tehát lehetőségeit minél alaposabban kell vizsgálni és meghatározni a sürgős tennivalókat.

— Természetes, hogy a kutatások foglalkoznak a fejlődés irányával és eredményeivel, valamint a gazdasági és társadalmi tevékenységek fejlettségi fokával is. Nagyon fontos pl. az öngazgató jövedelmezési viszonyok eddig elért színvonala.

8. A tudományos tevékenység fejlődési lehetőségei, valamint a tudományos tevékenység kapcsolata a társult munka egyéb tevékenységeivel, a további fejlődésnek és a fejlődés meggyorsításának lényeges feltétele.

Az egyetemi tudományos és kutatóintézeteken kívül, a társultmunka-szervezeteken és az összetett társultmunka-szervezeteken belül is tudományos intézményeket kell alapítani.

A társult munka gazdasági termelőszervezeteivel a társadalmi aktivitást végző egyéb szervezeteket is egységesíteni kell, mivel bizonyos mértékben mindegyik hatással van a termelésszervezésre, a munkaerő-képesítésre és -szakosításra, tehát közvetve a jövedelemszerzésre is.

IV. A HOSSZÚ TÁVÚ FEJLŐDÉS ELŐREJELZÉSÉNEK MÓDSZERTANI PROBLÉMÁI

Ha a hosszú távú fejlődés előrejelzésével, illetve tervezésével foglalkozunk, két lényegbeli dilemmával kerülünk szembe.

— Az első, hogy milyen mértékben lehet „objektív”, meglevő termelő- és fejlődési tényezők hatását, befolyásolni, gyorsítani vagy lassítani, illetve megváltoztatni?¹⁵

— A másik, hogy milyen mértékben változik a tervezett időszak hosszúsága miatt a két legfontosabb módszertani irány egymás közti erőviszonya. Itt egyrészt a mérlegmódszer használhatóságáról, másrészt pedig a szakemberek intuíciójáról; a társadalmi-gazdasági törvényességek ismeretéről és a gazdaságpolitika erejének befolyásáról van szó.

Természetes, hogy a tervezésben figyelembe kell venni az eddigi fejlődés irányzatait és gyorsaságát, de negatív elemeik kizárásával olyan gazdaságpolitikát kell kitervezni, amely által a társadalmi célok aránylag a legnagyobb mértékben megvalósulhatnak. A két módszer tehát tudományos úton kialakított kombináció alapján, egymást kiegészítve lehet a tervezés módszere.

2. A tervezés egyik fő feladata az ellentétes helyzetek relativizációja kell hogy legyen. Edvard Kardelj A szocialista öngazgatás fejlődési irányai című művében mondta: hogy „a munka szerinti elosztás bizonyos ellentétes érdekeket okoz a munkásosztály keretében is”. A társadalmi öngazgató tervezés, az öngazgatási megegyezések és a társadalmi megállapodások útján ezt a relativizációt a szó szoros értelmében a közös érdekek kifejezésére változtatja. Így „a terv tulajdonképpen az ellentétes érdekek összehangolása”,¹⁶ a relatív ellentétek, a társadalmi prioritások listáján elfoglalható hely érdekében folytatott harc közben oldódik meg, mivel az megfelel annak a gazdasági ésszerű feladatnak, amely legjobban fejezi ki a tervező alanyok és a társadalom közös érdekeit.

3. Az ilyen megegyezést legjobban úgy lehet elérni, hogy a tervezésben az induktív és a deduktív módszert ésszerűen egybeillesztjük, és pedig mind az egyes kérdések megvitatásánál, mind az ezen kérdések érdekében hozott közös határozatok meghozatalánál. A tervet megelőző kutatásoknak kell kitanulmányozniuk a két módszer optimális egybeillesztésének színvonalát. Ez a módszer, melyet a tervezés minden szintjén és a társadalmi újratermelés minden alanyánál felhasználunk, a leg-

nagyobb mértékben járul hozzá az öngazgatású tervezés előnyeinek kialakításához.

A mérlegmódszer a legbiztonságosabb tervezési módszer az öngazgató szocialista rendszer tervezésében. Fel kell azonban hívni a figyelmet azoknak a kutatásoknak a nélkülözhetetlenségére, melyek a tervezendő időszak hosszára vonatkozólag a mérlegrendszer lehetőségeit vizsgálják. Minden bizonnyal előfordul a hosszú távú tervidőszakban olyan lényeges változás és zavaró körülmény, amely a mérlegrendszerben kialakított folyamatot kétségessé teszi. Az ilyen változások a külső tényezők eredményei, melyek nagymértékben relativizálják a tervben előirányzott mennyiségi és minőségi változásokat.

A mérlegmódszert elemezve utalni kell a matematikai módszerek használatának lehetőségére és szükségére. Alkalmazásuk természetesen szükséges, de a hosszú távú tervezés keretében elsősorban az öngazgatású jövedelmezési viszonyok és a szakszerű, de intuitív előrelátások igazolására szolgálnak, hogy az öngazgatási megegyezések és a társadalmi megállapodások segítő elemévé váljanak.

Jegyzetek

- ¹ Prof. dr. Kosta Mihajlović: A szektor és a régió közötti kapcsolat dinamikája. Területfejlesztés a szocialista országokban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975.
- ² Forrás: Sajtó feldolgozás a Tartományi Statisztikai Hivatal 307. sz. 1979. XI. 8-i értesítése alapján.
- ³ Forrás: Az 1947—1968-as időszakra: Ekonomski institut Beograd, 1971. A Vajdaság SZAT hosszú távú fejlesztési koncepciója. Az 1969—75-ös időszakra: JSZSZK és a SZAT Statisztikai évkönyvei. (A számításokat a szerző végezte.)
- ⁴ Regionalni razvoj SAP Vojvodine — nedovoljno razvijena i prigranična područja (A Vajdaság SZAT regionális fejlődése a nem eléggé fejlett és határ menti területek). Szerzőcsoport, a Szabadkai Gazdasági Intézet kiadása.
- ⁵ Ekonomski institut, Beograd: Koncepcija dugoročnog razvoja Vojvodine (Vajdaság SZAT hosszú távú fejlődése) Belgrád, 1971.
- ⁶ NIN, 1977. április.
- ⁷ Dr Josip Stahan: Projekcije osobne potrošnje... od 1975—2000. god. (A személyi fogyasztás előrejelzései... 1975—2000-ig). Ekonomski pregled, Zágráb, 1979/5—6. szám.
- ⁸ Forrás: 1. Az 1947—1969-es időszakra: Koncepcija dugoročnog razvoja SAP Vojvodine, Belgrád, 1971.
2. Szövetségi Statisztikai Évkönyv 1978.
- ⁹ Prof. dr. Kosta Mihajlović: Rasprave o razvoju jugoslovenske privrede, Ekonomski institut, Belgrád, 1977.
- ¹⁰ Az 1947—1960. évre vonatkozó adatokat az 5. jegyzet alatt feltüntetett irodalomból vettük. Az 1968—1980. évre vonatkozókat dr Ivo

Vinski: Regionalna podela društvenog proizvoda Jugoslavije c. mű-
vėbłł, Zągráb, 1970.

- ¹¹ Szövetsėgi Statisztikai Hivatal: Samoupravni društveni razvoj Jugoslavije 1947—1977., Belgrád, 1978.
- ¹² Szenes György: A mezőgazdasági munkaerőtranszfer, Létünk, 1978/3—4. szám.
- ¹³ Ekonomski institut, Belgrád, ap. cit. 5. sz. alatt
- ¹⁴ Konzorcijum ekonomskih instituta, Belgrád, 1976. Konceptija dugoročnog razvoja Jugoslavije od 1990/2000 god. — idejni projekat
- ¹⁵ Szenes György: id. mű
- ¹⁶ Prof. dr Radmila Stojanović: Planiranje u samoupravnom društvu, Savremena administracija, Belgrád 1976.

Rezime

Razmišljanja o dugoročnom planu Vojvodine

U uvodnom delu ovoga rada, skreće se pažnja na činjenicu, da društveno htenje i ciljevi sadašnjice, mogu da uplivišu razvoj budućnosti, ako su u skladu sa razvojnim tendencijama i mogućnostima. Isto tako je nepobitno, da je u godinama posle drugog svetskog rata postalo potrebno raditi na dugoročnim — ne samo petogodišnjim — planovima. Tačka 10. prvog dela rezolucije XI kongresa SKJ, podvlači važnost svesrdne saradnje među svim subjektima planiranja, pri ovom — za razvoj našeg samoupravnog sistema bitnog i važnog — posla. Razume se, da je pri tome važno razdvojiti zadatak postavljanja strateških ciljeva i razvojne politike s jedne strane, od „tehnologije” planiranja s druge strane, pošto ova tehnologija zahteva stručna znanja visoke razine.

U dugoročnom periodu od 2000. godine će se osnovne bitne karakteristike samoupravnog socijalizma: društveno vlasništvo sredstava za proizvodnju; zajedništvo — društveni karakter — dohotka i međusobni odnosi, koji iz toga proizlaze; udruživanje rada i sredstava i slobodna razmena rada, u potpunosti ostvariti. Prema tome je razumljivo i moguće da se postigne spoznaja razvojnih tendencija, i da se — u zadovoljavajućoj meri — ostvari mogućnost planiranja pravca i tempa razvitka.

Istraživanja budućnosti, treba da se pozabave, sa prirodnim resursima određenje teritorije i njihovim dosadašnjim i u perspektivi mogućim — korišćenjem; privrednom strukturom, njenim daljnim razvojnim mogućnostima i promenama; sa dosadašnjim rezultatima razvoja, kao i sa sadašnjom razinom privrede i života.

Naša autonomna socijalistička Pokrajina, ima određene karakteristike, koje ukazuju na njeno jedinstvo, kao privredno-društvene teritorije; ali istovremeno i mnoge takve, koje ukazuju na veoma velike razlike među pojedinim delovima tog područja. To ukazuje na posebnu važnost regionalnog planiranja. U ovom radu je tim regionalnim atributima posvećena posebna pažnja.

Regionalizacija; procesi integracije; problem strukturalnog karaktera i njihovo rešenje, kao i komparativne prednosti, koje proizlaze iz geoekonomskog položaja, su bez sumnje najvažniji objektivni činioци razvitka u budućnosti.

Pri istraživanju dosadašnjeg razvitka, ne sme se zanemariti značaj regionalne raspodele društvenih investicija u prošlosti, za društveno-privredni razvoj pojedinih delova teritorija. Pri tome treba imati u vidu da su u Vojvodini u celini sa 9,5% stanovništva i 10,3% zaposlenih u zemlji kao celini društvene investicije u prošlosti iznosile samo 8,6%.

Osnovni prirodni resurs naše Pokrajine ostaje bez sumnje i uprkos nalazištima nafte i zemnog gasa; sirovina za građevinski materijal, i u zadnje vreme i ugljena-poljoprivredno zemljište i u budućnosti. Razumljivo je dakle, da je agrarna privreda — naročito u okviru samoupravnog udruživanja i zajedničkih dohodovnih odnosa u reprodukcijom krugovima — ona privredna oblast, koja zaslužuje najviše briga. U ovom pogledu osnovnu ulogu igra dalji razvoj vodoprivrede i posebno vodosnabdevanje severne Bačke i Srema, kao i strukturne promene u korist učešća stočarstva, da bi se komparativne prednosti koje proizilaze iz prirodnih resursa i geoekonomskeg položaja bolje mogle iskoristiti.

Iz tog razloga je rečena i veoma velika važnost saobraćaja i izgradnje saobraćajnica za razvoj ove teritorije.

U priloženom radu, je nacionalni dohodak Pokrajine upoređen sa nacionalnim dohotkom zemlje, izvesnog broja evropskih zemalja.

Učešće Vojvodine u društvenom proizvodu po glavi, kao i u društvenom proizvodu privrede, i glavnih privrednih oblasti prikazan je od 1947—1977. godine po godinama.

Autor iznosi i snabdevenost rada osnovnim sredstvima za proizvodnju; i podatke o stepenu automatizacije oruđa za rad sa ukazivanjem na značaj ovih činioaca za perspektivni razvoj.

Do sada zacrtane prioritete privredne grane: proizvodnja hrane, hemijska industrija; proizvodnja i prerada nafte i gasa; elektro i metalna industrija, kao i proizvodnja građevinskog materijala odgovaraju i u budućnosti najboljim razvojnim mogućnostima, uz proširenje sa saobraćajnom i spoljnotrgovinskom delatnošću.

U članku se nadalje raspravlja o demografskim problemima, i o spoljnotrgovinskim aktivnostima. Na kraju se članak osvrće i na pitanja metodologije planiranja kao na važne pretpostavke uspešnog dugoročnog planiranja.

Kurzfassung

Gedanken über den Wirtschaftsplan Vojvodinas bis zum 2000. Jahr.

In der Anleitung dieser Arbeit, wird auf die Tatsache hingewiesen, dass der Wille und die gesellschaftlichen Ziele der Gegenwart die Gestaltung der Zukunft beeinflussen können, wenn diese mit den Entwicklungstendenzen und Möglichkeiten in Einklang sind. Nicht desto weniger steht es fest, dass in den Nachkriegsjahren eine langfristige — nicht nur fünfjährige — Planungstätigkeit nötig geworden ist. Punkt 10. des ersten Teiles der Resolution des XI. Kongresses betont die Wichtigkeit der Zusammenarbeit aller Planungsobjekte bei dieser — für die Weiterentwicklung unserer Selbstverwaltungsgesellschaft so wichtigen — Arbeit. Selbstverständlich ist dabei die richtige Teilung auf die Aufgabe der Feststellung strategischer Ziele und Entwicklungspolitik einer-

seits, und die „Technologie“ des Planierens andererseits, nötig, da diese Technologie Fachkenntnisse hoher Stufe erfordert.

In der langfristigen Periode bis zum Jahre 2000, wird das Wesen des selbstverwaltenden Sozialismus: der Eigentum der Gesellschaft an den Arbeitsmitteln; der gemeinsame Charakter des Einkommens und die daraus folgende Verhältnisse; die Vereinigung der Arbeit und der Arbeitsmittel, und der freie Arbeitswechsel ganz und gar erreicht. Es ist daher selbstverständlich dass es möglich ist die Entwicklungstendenzen zu erkennen und auch — in genügendem Masse — Richtung und Tempo zu planieren.

Die Zukunftsvorschungen müssen sich mit den bestehenden Naturquellen der Wirtschaft und deren bisherigen, und möglichen zukünftigen Verwendung; mit der Wirtschaftsstruktur und deren nötige Entwicklung so wie auch Veränderungen; und mit den bisherigen Ergebnissen und jetzigen Wirtschafts- und Lebensnivo befassen.

Unser autonomes sozialistisches Gebiet, hat zwar gewisse Attribute, die es als einheitliches Gebiet erscheinen lassen, aber auch sehr viele solche, die grosse Unterschiede zwischen einzelner Teile des Gebietes beweisen und daher der regionalen Planung besondere Wichtigkeit zuweisen. In dieser Arbeit werden diese regionale Attribute besonders vorgezeigt.

Die Regionalisation; die Intergrationsprozesse; die Strukturprobleme und ihre Lösung; so wie die komparativen Vorteile, die aus der geökonomischen Lage entstammen, sind ohne Zweifel die wichtigsten objektiven Wirker der zukünftigen Entwicklung.

Bei der Forschung, der bisherigen Entwicklung darf man auch die bisherige regionale Verteilung der gesellschaftlichen Investitionen nicht vernachlässigen, da sie zu der heutigen Entwicklungsstufe einzelner Territorien kräftig beigetragen haben. Dabei ist zu beachten, dass die in der ganzen Vojvodina mit 9,5% der Einwohner und 10,3% der Beschäftigten in der Vergangenheit nur 8,6% der gesellschaftlichen Investitionen angelegt worden sind.

Die grundlegende Naturquelle der Vojvodina bleibt — trotz der Rohöl, Erdgas, Baumaterialien, so wie neuerwegs auch Kohlenfandplätze — bleibt selbstverständlich auch in der Zukunft die landwirtschaftliche Bodenfläche. Es ist daher selbstverständlich dass die Agrarwirtschaft — besonders durch die Selbstverwaltungs- und Einkommensvereinigung in dem Reproduktionsprozess — unsere grosse Aufmerksamkeit erfordert. In dieser Hinsicht, ist die Weiterentwicklung der Bewässerungswirtschaft so wie die Strukturentwicklung zu Gunsten der Viehzucht grundlegend, um die Vorteile der Naturquelle, so wie der geökonomischen Lage besser auswerten zu können.

Aus diesen Grunde soll auch dem Verkehrswesen besondere Beachtung geschenkt werden.

In der vorliegenden Arbeit wird auch das Nationaleinkommen des Gebietes in der Vergangenheit, mit dem des Landes, und mehrere europäischen Länder verglichen.

Die Beteiligung der Vojvodina in der Erzeugung des pro Kopf Gesellschaftsproduktes und der einzelnen Hauptwirtschaftsgebiete für den ganzen Zeitraum 1947—1977 so wie für das vorausgesehene p. c. Produkt für das Jahr 1985 vorgelegt worden.

Über die Versorgtheit der Arbeit mit Arbeitsmitteln und über deren Automatisationsstufe berichtet der Verfasser, mit Hinweis auf die Wirkung dieser Faktoren für die Zukunft.

Die bisher genannten primären Wirtschaftszweige; die Lebensmittelerzeugung; Chemie; Rohöl- und Erdgaserzeugung und Verarbeitung; Elektro- und Metallbearbeitungsindustrie, sowie die Baumaterialerzeugung, entsprechen auch in der Zukunft den besten Entwicklungsmöglichkeiten des Gebietes; müssten aber — wenn die Forschung das beweist — mit dem Verkehrswesen und dem Aussenhandel erweitert werden.

Desweiteren wird über die demografischen Probleme und den Aussenwirtschaftlichen Aktivitäten gesprochen. Zuletzt befasst sich diese Arbeit mit den Fragen und Problemen der Methodologie als wichtige Voraussetzungen der langfristigen Planung.